

ЛАЗЮК С.В., здобувач
(Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»)

УДК 347.7

СПРАВЛЯННЯ МИТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Статтю присвячено питанням мита, його видів, методів визначення митної вартості та справляння мита як реалізації функцій держави. Розглянуто різноманітні наукові погляди сучасних вчених з цієї проблематики та порядок сплати і ставки мита.

Ключові слова: мито, види мита, справляння мита.

Статья посвящена вопросам пошлины, ее видов, методов определения таможенной стоимости и взиманию пошлины как реализации функций государства. Рассматриваются различные научные взгляды современных ученых относительно этой проблематики, порядок уплаты и ставки пошлины.

Ключевые слова: пошлина, виды пошлин, взимание пошлин.

Article is devoted to duty, its types and methods of customs valuation and collection of duties, as the implementation of state functions. The different scientific views of modern scholars on this issue. Analyzed the order of payment and the rate of duty.

Keywords: duty, the types of fees, collection fees.

У систему податкових платежів входить група надходжень за здійснення державними органами юридично значимих дій. Вони дуже схожі з податковими платежами як за історією виникнення, так і за механізмом сплати. Митні платежі найбільше нагадують непрямі податки, але водночас, на відміну від останніх, мають чітко виражений умовний характер, що не властиво податкам.

Проблематика, пов'язана зі справлянням мита як реалізацій функцій держави, досліджувалася такими фахівцями, як М.П. Кучерявенко, Ю.А. Тихомиров, А.В. Чашников, Р.О. Халфина та ін.

Метою даної статті є визначення поняття мита; з'ясування специфіки платника мита; розгляд методів визначення митної вартості; порядок застосування різноманіття ставок; формулювання окремих пропозицій стосовно поліпшення цих відносин.

Мито являє собою один з головних видів митних платежів і виступає у формі обов'язкового внеску, стягнутого митними органами. Мито – це вид митного платежу, що стягується з товарів, які перетинають митний кордон держави. Поряд з фіскальною функцією мито виконує як стимулюючу, так і захисну. Остання припускає формування бар'єрів, що перешкоджають проникненню на територію держави товарів, які складають конкуренцію національним, або тих, в яких держава не зацікавлена.

Мито має багато загального з непрямими податками і насамперед з акцизним збором: а) як і акциз, сплачується в остаточному підсумку за рахунок споживача; б) збільшує ціну товару на стадії формування ціни реалізації; в) контроль за правильністю сплати як акцизу, так і мита здійснюється податковими органами (у широкому розумінні слова). В той же час умовний характер мита (перетинання митного кордону) не дозволяє віднести його до податків.

Диференціація видів мита може здійснюватися за декількома критеріями. За характерною спрямованістю переміщуваних товарів або об'єктів мита поділяються на: а) ввізні; б) вивізні; в) транзитні.

Платником мита є особи, що ввозять (вивозять) чи переміщують товари через митний кордон держави. Специфікою платника є те, що ним може бути як власник товару, так і уповноважена особа (декларант). На відміну від податкового регулювання, тут можлива передача обов'язку зі сплати митних платежів іншій особі, що не має відношення до товару. При характеристиці платника мито поділяється на таке, що сплачується: а) юридичними особами; б) фізичними особами. У цьому випадку досить значно розрізняються ставки мита залежно від мети використання ввезеного товару: для особистого користування (ставки досить невеликі) чи виробничого (рівень ставок вищий).

Об'єкт мита являє собою митну вартість переміщуваних товарів, на які повинно нарахо-

уватися мито. Митна вартість перераховується у національну валюту за курсом Національного банку України, що діє на день подачі митної декларації. В основі обрахування мита лежить митна вартість товару і транспортного засобу. Визначення митної вартості здійснюється декількома методами:

1. Метод оцінки за ціною угоди з увезеними товарами – митна вартість визначається як ціна угоди, фактично сплачена чи підлягаюча сплаті за ввезений товар на момент перетинання ним митного кордону.

2. Метод оцінки за ціною угоди з ідентичними товарами (використовується при неможливості використання першого) – митна вартість визначається як ціна угоди з ідентичними товарами. Ідентичність припускає подібність по основних характеристиках (виробник, країна виготовлення, якість, знос).

3. Метод оцінки за ціною угоди з однорідними товарами – нагадує механізм попереднього методу. При цьому однорідні товари не обов'язково однакові за всіма параметрами, але мають подібні характеристики.

4. Метод оцінки на основі вирахування вартості – митна вартість визначається як ціна за продаж ідентичних чи однорідних товарів на внутрішньому ринку за винятком сум імпортних митних платежів, комісійних винагород, витрат на транспортування і т.д.

5. Метод оцінки на основі додавання вартості – митна вартість визначається як сума загальних витрат, характерних для продажу ідентичних чи однорідних товарів.

6. Резервний метод — використовується при неможливості застосувати попередні методи. Ціна угоди визначається з урахуванням світової практики і на основі діючого законодавства. Рішення про використання даного методу приймається митними органами.

Порядок сплати і ставки мита визначаються Єдиним митним тарифом України. Митний тариф являє собою систему ставок мита, застосовуваних до товарів, що переміщуються через митний кордон. Ставки мита єдині на всій території. Це, однак, не виключає застосування різноманіття ставок: а) адвалорні – ставки, встановлювані у відсотках до митної вартості оподатковуваних товарів; б) специфічні – ставки, що нараховуються у встановленому розмірі за одиницю виміру ввезеного товару (кілограм, метр і т.д.). Дана ставка припускає специфічну характеристику товару, тоді як попередня припускає знеособлений предмет обкладання; в) комбіновані (змішані) – поєднання адвалорних і специфічних ставок при нарахуванні мита. Змішані мита використовуються як доповнення до специфічних або при їхній недостатній ефективності. Застосовуються в Австралії. У США при обкладанні імпорту годинників митна ставка встановлюється як залежно від ціни, так і від кількості каменів у годиннику; г) сезонні – ставки, за допомогою яких можливо оперативне реагування на ввіз і вивіз на територію держави сезонних товарів. Як правило, термін їхнього введення не може перевищувати шести місяців; д) особливі — являють собою ставки, що реалізують захисні функції мита.

Механізм застосування пільг при сплаті мита досить різноманітний і включає: 1) звільнення від сплати мита певних категорій платників; 2) зменшення ставок мита; 3) повернення раніше сплачених сум мита; 4) звільнення від мита певних предметів.

Мито сплачується безпосередньо митному органу одночасно з прийняттям митної декларації чи до її прийняття. Мито зараховується в Державний бюджет, а митні органи здійснюють контроль за правильністю його начислення і збирання.

Окреме місце в системі суб'єктів податкових правовідносин, безумовно, належить державі. Іноді при регулюванні та з'ясуванні змісту податкових відносин ставиться знак рівності між державою та суспільством. Хотілося б наголосити на безумовному розмежуванні цих понять. Це важливо тому, що податки є атрибутом саме держави, а не суспільства. Тільки держава їх встановлює та гарантує власним примусом. Можливі ситуації, коли мета, з якою застосовуються податкові важелі, суперечить суспільним потребам, є антинародною, тим не менш реалізується через державний вплив та забезпечення.

Держава характеризується як особливий владний суб'єкт. У системі владних суб'єктів можна виокремлювати і органи, які представляють державу, забезпечують реалізацію державних інтересів. Але виключно держава є суб'єктом, який монополює володіє та застосовує примус. При цьому треба погодитись з О.В. Часниковим, який підкреслює при характеристиці місця держави: «Відповідно, вона володіє рядом властивостей, що відображають її природу.

Однією з них є суверенітет, під яким розуміється верховенство й незалежність, тобто такі суверенні властивості державної влади, які виражають її політико-правову сутність і проявляються у відповідних формах у внутрішній і зовнішній політичній діяльності держави» [1, с. 5].

Система суб'єктів, що беруть участь у фінансовому регулюванні, передбачає існування певних груп відносин, які підрозділяються на окремі інституціональні напрями (бюджетні, податкові, валютні й т.д.). Це зумовлює як побудову власне бюджетних чи податкових повноважень суб'єктів, так і передбачає певне накладення їх на межі інституційного регулювання, співвідношення їх компетенції. Реалізація державних інтересів через участь окремих органів в податкових відносинах не виключає й самостійної особистої участі держави в оподаткуванні. Вираженням цієї тези є положення ст. 92 Конституції України [2], в якій підкреслюється, що винятково законами України встановлюються система оподаткування, податки й збори. Деталізація цієї настанови здійснюється в багатьох законодавчих актах, але передусім у ст. 1 Закону України «Про систему оподаткування» [3], яка закріплює компетенцію щодо встановлення й скасування податків, зборів (обов'язкових платежів).

Слід погодитись із авторами, що, виходячи із місця держави в системі суб'єктів податкових правовідносин, вона має абсолютну податкову правосуб'єктність: встановлює систему оподаткування, права й обов'язки суб'єкта податкових правовідносин, укладає міжнародні договори в області оподаткування. Виступаючи носієм суверенітету, вона сама визначає коло відносин, безпосереднім учасником яких є держава. Цей суверенітет зумовлюється тим, що держава виступає єдиним власником акумульованих за допомогою податків і зборів централізованих грошових фондів, тобто взагалі фінансово забезпечується можливість самостійного прийняття рішень, реалізації державних завдань та функцій. Безумовно, діяльність держави в цьому випадку опосередковується численними й різноманітними правовідносинами, у яких представлені як держава, так і органи управління як самостійні суб'єкти права [4, с. 167-168].

Держава, виступаючи носієм суверенітету в податковому регулюванні, має низку істотних особливостей, які дозволяють розглядати її як самостійний суб'єкт податкових правовідносин. Це, однак, не виключає представництва держави особливими органами.

Треба враховувати положення провідних вчених з конституційного права, що публічно-правові відносини побудовані на засадах субординації суб'єктів. Критерієм деталізації цих відносин, побудови статусу суб'єктів є характер відносин між суб'єктами, тобто наявність або відсутність підпорядкування між взаємодіючими суб'єктами. Представляється логічним спробувати сполучити ці два критерії: формальний і матеріальний. Сфера суспільних відносин визначає сам метод правового регулювання, від якого, у свою чергу, залежить і становище суб'єктів у правовідносинах [1, с. 8].

Ю.О. Тихомиров аргументовано звертає увагу на те, що різноманітні компетенційні відносини «втягають» і пов'язують між собою різні суб'єкти. «Свого роду первинним джерелом цих відносин є держава як найважливіший і найбільш потужний публічно-правовий інститут. Вона виступає у двійчій ролі – як цілісний суб'єкт права і як система взаємозалежних інститутів і структур, що здійснюють його функції. Саме публічні функції характерні для держави в їх максимально укрупненому вигляді» [5, с. 106]. Це пов'язується із розмежуванням компетенції в галузі оподаткування: на повноваження, які реалізуються органами, що представляють державу (податкові, митні тощо) та на повноваження, які притаманні виключно державі (розпорядження та відповідальність за витрати коштів державного бюджету). Саме остання особливість компетенційних повноважень, які держава не передає іншим учасникам податкових відносин, дозволяє виділити її як самостійний суб'єкт податкового права.

Держава виступає перш за все як власник надходжень від податків і зборів. Акумульованим таким чином кошти належать саме державі. Крім того, коли йдеться про незаконно стягнені податки та збори, суб'єктом відповідальності виступає саме держава, бо кошти повертаються за рахунок державного бюджету, а не компенсуються за рахунок коштів особи, дії якої призвели до неправомірного рішення [6, с. 373-379].

Список використаної літератури:

1. Чашников А.В. Участие государства в договорных отношениях. – СПб., 2001.
2. Конституція України // ВВР. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Про систему оподаткування: Закон України від 18.02.1997 р. // ВВР. – 1997. – № 16. – Ст. 119.
4. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. – М., 1974.
5. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции. – М., 2001.
6. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права: В 6 т. – Харьков, 2004. – Т II: Введение в теорию налогового права.

Надійшла до редакції 30.11.2011

МОЗОЛЬ І.А., ад'юнкт
(Національна академія внутрішніх справ)

КАТЕГОРІЙНИЙ АНАЛІЗ ЩОДО ДОСЛІДЖЕННЯ ФІКТИВНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Здійснено аналіз категорійного апарату фіктивного підприємництва.

Ключові слова: *фіктивне підприємництво, категорії, фіктивне підприємство, суб'єкт підприємництва, конвертація коштів.*

Осуществляется анализ категориального аппарата фиктивного предпринимательства.

Ключевые слова: *фиктивное предпринимательство, категории, фиктивное предприятие, субъект предпринимательства, конвертация средств.*

This article presents the analysis of categorical apparatus fictitious business.

Keywords: *fictitious enterprise, categories, fictitious enterprise, business entity, converting of money.*

Статистичні дані правоохоронних органів свідчать про активне проникнення злочинних угруповань у підприємницьку діяльність. Результатом їх злочинної діяльності є створення фіктивних суб'єктів підприємництва. Такі суб'єкти використовуються для вчинення значної кількості злочинів економічного спрямування: легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, контрабанди, незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів, ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів тощо. Вони також активно використовуються для приховування злочинної діяльності. Вочевидь, що подальше поширення діяльності фіктивних підприємств створює реальну загрозу економічній безпеці держави.

В Україні фіктивне підприємництво стало предметом дослідження В.В. Лисенка в межах аналізу криміналістичного забезпечення розслідування податкових злочинів [1], Ю.В. Опалинського, який дослідив цю проблематику з точки зору кримінальної відповідальності за вчинення таких злочинів [2]. Окремі проблеми методики протидії фіктивному підприємництву були досліджені В.В. Білоусом [3]. Більшість наукових робіт розкривають зміст кримінально-правової характеристики злочинів [4-6] та окремі криміналістичні аспекти використання фіктивних підприємств у механізмі злочинної діяльності [7-8]. Однак основну увагу, на нашу думку, необхідно звернути на характерні способи вчинення такого надзвичайно небезпечного злочину.

Відповідно до ст. 205 КК України об'єктивна сторона фіктивного підприємництва знаходить прояв у таких діях: 1) створення юридичної особи будь-якої організаційно-правової форми – суб'єкта підприємницької діяльності; 2) придбання такого суб'єкта підприємницької діяльності. Ключовою характеристикою фіктивного підприємництва є зміст злочинної діяльності осіб, які беруть участь у створенні (придбанні) фіктивних суб'єктів підприємницької діяльності.

На даний час немає єдності у визначенні змісту категорії “фіктивний суб'єкт підприємництва”, “фіктивне підприємство” та “фіктивна фірма”. Це завдання нелегке за багатьох причин. У дане поняття вкладається різноманітний зміст. У засобах масової інформації, діяльності правоохоронних органів, платників податків таких суб'єктів називають по-різному: “фіктив”, “квартильні”, “фантом”, “фірми-одноденки”, “ліхтарі”, “кримінали”, “блукаючі”, “метелики-одноденки”, “підсніжники”, “підставні фірми”, “яма”, “глухарі”, “ліві”, “липові”, “роги та копита”, “чорні дірки”, “химери”, “поганки”, “альтернативний інструмент податкового планування”, “анонімні структури”, “одноразові”, “підприємство-примара”, “номінальна контора” тощо [1]. Закони та підзаконні акти, які стосуються системи оподаткування, використовують різні

